

λεγομένης καταγωγῆς τοῦ Θεοκρίτου ἐκ Κῶ καὶ ἰ) περὶ τοῦ μυθικοῦ Κῶου Μέρουπος. Οἱ δὲ πίνακες, τὰ μάλιστα εὐκολύνοντες τὴν χρῆσιν τῆς συλλογῆς ταύτης, εἶναι ἐν ὄλῳ ἕξ, ἤτοι: τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν τοπικῶν ὀνομάτων, τῶν εἰς τὸν δημόσιον βίον ἀναγομένων πραγμάτων, τῶν εἰς τὴν θρησκείαν, τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν καὶ τέλος τῶν κυριωτάτων λέξεων.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ, ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΝ

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 1

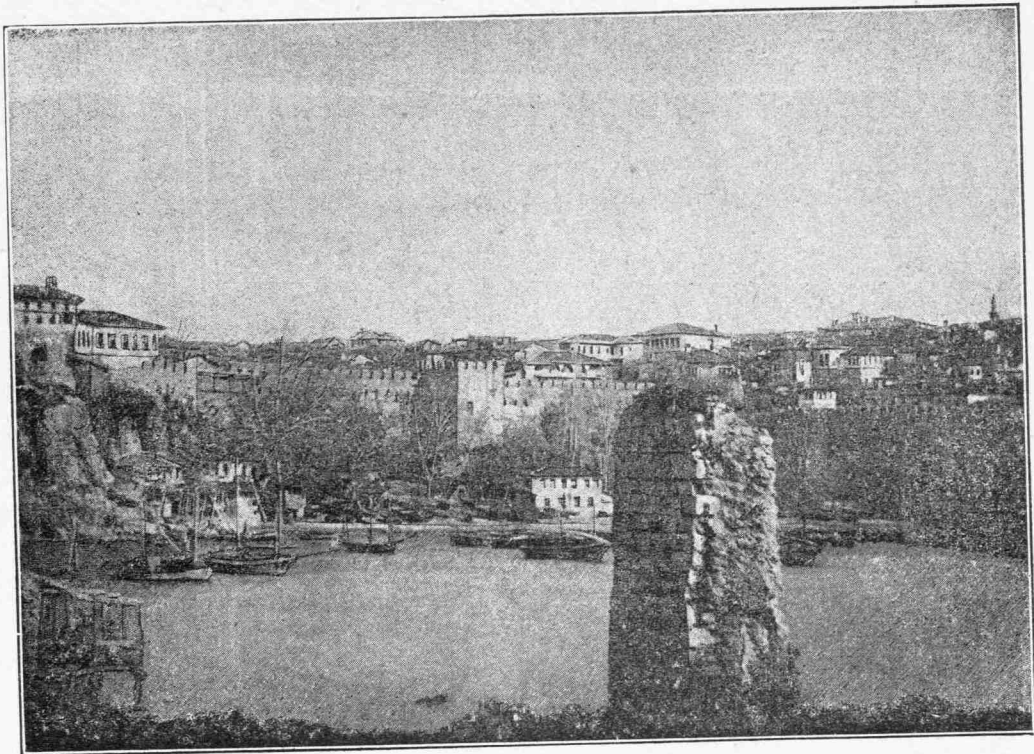
Ταῦτα ἐλέγοντο ἐνώσω ἦτο ὑπὴνεμος ἡ βάρκα, μετὰ τὰς κώπας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλεύουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν Ἀσελίνον, ἀρυστέρθεν πελαγωμένη ἀντικρὺ τῶν Τρικέρον καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἐκάθητο κυβερῶν εἰς τὸ πιδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβόθθον εἰς τὴν κωπηλασίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ ἁ δ ζ α μ ἦς περὶ τὰ ναυτικά πράγματα, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζεσταθῇ. Κ' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν κ' ἐκρύωναν ὅλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ῥίπαι αἱ κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὁρέων ἐξύριζον τὰ ὦτα καὶ τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμοῦς, τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γειτνιασεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε προβάλλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμαῖς (ἥλιος μετὰ τὰ δόντια, — γρη῏ μετὰ τὰ χταπόδια! ἀνέκραξεν ὁ Λαμπράκης διότι, ἐνῶ τὴν νύκτα ἠθρίαζε κ' ἐγίνετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς τὸν ἀπηνιώτην, ὡς νὰ ἠπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε, κ' ἐφάνη ὡς νὰ ἐβλεπε ποῖα ἦτο ἡ ὑψηλοτέρα καὶ ἐγγυτέρα κορυφή ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὀλόγυρα, ἡ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τοῦ Ὄθρου, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη σωρευθέντα πάλιν τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βορεινότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἐπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν μιλίων. Ὁ παπᾶς ἐβλεπεν ὅτι ἤθελον νυκτώσει, ποῖν φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Κεχρεάν, τὴν ὠραίαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μετὰ τὰς ἐλαιοφύτους κλιτύς, μετὰ τὸν Ἀραδιάν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μετὰ τὸ ρεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ μὲν κακόμαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγνοεῖ καὶ ὁ παπᾶ Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἶτε τροπῇ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο, εἶτε ἀποθαλασσίᾳ

καὶ «μπουκάρισμα τοῦ κόρφου», τὰ κίματα ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατὰ πρῶρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ βάρκα μετὰ τὸ λευκὸν πανίον της, καὶ μετὰ τὸν φλόκον καὶ τὴν ἀντένα της, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοίᾳ μετὰ Ἑλληναλβανὸν χορεύοντα ἠρωϊκοὺς χοροὺς μετὰ τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, μετὰ τὸν ἓνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, μετὰ τὸν ἄλλον ὑψιτενῆ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα. Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἠρώτα τὸν παπᾶ ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιβάσθῳσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἐζάρωσε εἰς μίαν γωνίαν, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησυχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπάμπια Στεφανῆς καὶ ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεάν, ἐωσότου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπεῖχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τὰ εὔρισκον τελεσφόρα· ἢ νὰ συστρίλωσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρήσωσι μετὰ τὰς κώπας, καταφρονούντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κίματα, ῥιγούντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποβιβάσθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἂν θὰ εὔρισκον δρομίσκον τινά, ὅχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶνε βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνας δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐχρησίμευον διὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἄπαντος θὰ ἐνύχτωναν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φοράν, ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπάμπια Στεφανῆ μετὰ τὸ ἀνθρώπινον φορτίον της, ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ρευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὅλην ἀπὸ τὸ «Πολλοὶς συνεχόμενος» ἕως τὸ «Πάντων προστατεύεις.» Κι' ὁ μπάμπια Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκλύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐ-

ΑΤΤΑΛΕΙΑ

μάσσα κ' ἔπνιγε μέσα του, ὑποτονθρῶζων· «Σκύλιασε, ὁ δικολόκαιρος, λύσσαξε! Ἢθὰ σκάσης, ἀντίχριστε, Τοῦρκο! τὸ Μουχαμέτη σου, μέσα!» Κ' ἠθέλει τὰ Μαλαμῶ ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κ' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα Κ'στέ μ'! βόηθα, Παναϊά μ'». Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῦτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῆ. Καὶ ἡ ἀπορροῆ βραχῶδης ἀκτῆ ἐφαινετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

*

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὐ ἀπέχον τῶρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολὰς ἠμποδοῦσαν νὰ φανῆ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμωνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθέριευε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰμὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμαυρούς. Εὐτυχῶς ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.

— Ἐδῶ, ἐδῶ, εἰν' ἓνα λιμανάκι, παπᾶ, κατ' ἀπ' τὸ Πρού, ἀποκάτ' ἀπ' τὴν ἀγία Ἀναστασία, στὰ Μποστάνια.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;

— Ὅπως ξέρ'ς ἡ ἀγιοσύνη σ' τὰ γράμματα τσ' ἐκκλησιάς ἀπ' ὄξου, παπᾶ, ἔτσι κ' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάβους, κὴ τσ' ἀμμουδιάς, ὅλες τῆς ξέρας κὴ τὰ γκρίφια κὴ τὰ θαλάμια.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολλὸν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιμμένοι, μισοπαγωμένοι.

— Ἐκεῖ, ἐκεῖ διαναστάει.

Ἵπῃρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποβάθρα, πότε κλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κύμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κύμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἠσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἶσθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κ' εὐλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεζαλίσθη κ' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του.

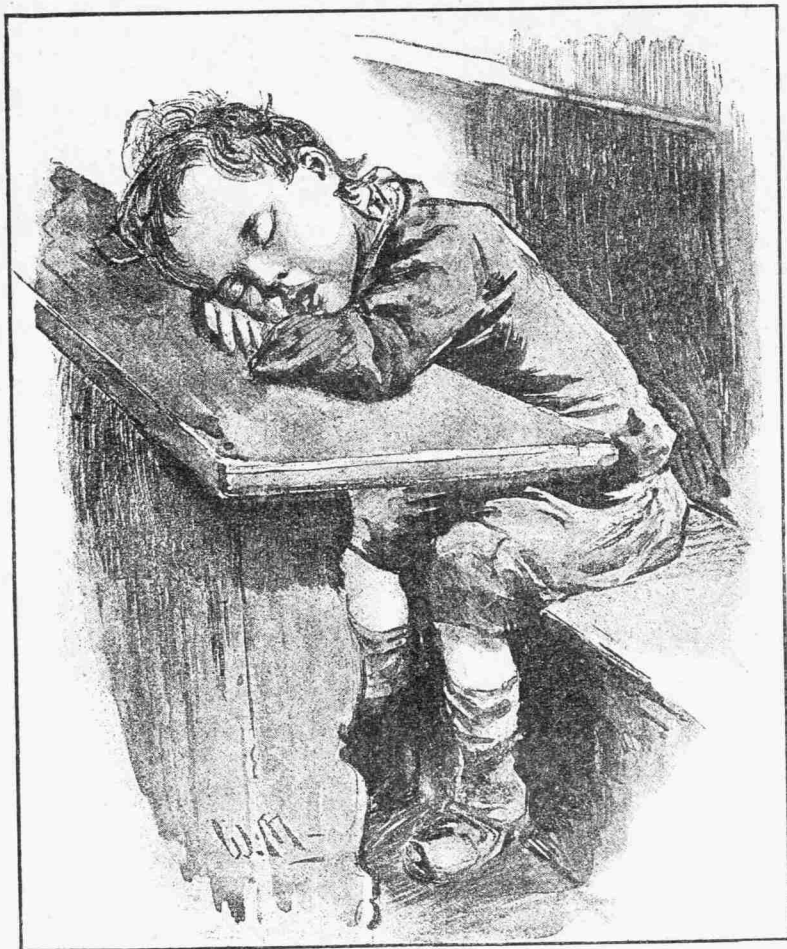
Ἐπήδησαν εἰς εἷς ἕξω ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρουν τὴν βάρκαν. Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἦσκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῆ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῆ θεωρῶν τοὺς ἀστέρους.

— Τώρα νὰ σύνομε τὴ βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, κ' ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθῶμε ἕλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγά-σιγά ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κ' ἡ γυναῖκες ὅ,τι μποροῦν.

— Νὰ τώρα τί ἄξιζε νᾶχα τὸ μ'λᾶρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπάρμπα Στεφανῆ, νὰ τὸ παραχάρομε, δὲ θέλησες.

Ἐσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν τὰ δύο φανῶρια ποῦ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυᾶρια καὶ τὰς ἀξίνας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεῖη ποῦ θὰ εὑρίσκε μονοπάτι

τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολὺν κόπον, ἂν προπορεύονταν δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχειονίζουσαν, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἕως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἕνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του, ἔλαβον τὰ πτυᾶρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ προπορεύμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχειονίζωσιν. Ὁ ὁρμίσκος ἀνήρχετο ἔρπον εἰς τὸν κορημὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατήρχετο εἰς ἓν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουσαν

Ο ΥΠΝΑΡΑΣ

ὄχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βηδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὁποῖον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμαυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς Βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἡν κατάστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς εἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου ὅπως φθάσωσιν. Ἐδείκνησαν ὅλοι ἐπὶ ποδῶς μὲ δίπτυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἔπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακίην.

Ὁ Βασίλης ἐπαμειβόμενος ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε

προσεκτικῶς, ὡς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέγγῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρυσθὸν φῶς τῆς. Ἐνίοτε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κ' εὑρίσκοντο αἰφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἀβυσσος ἦνοιγε τὸ στόμα τῆς, καὶ πάλιν κατέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἀνεῖρπον εἰς τὸν κορημὸν ὡς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ

τοὺς δύο βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἄν τοὺς ἔβλεπε τις ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐλάβῃ ὡς συσφερόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν, μὲ τοὺς δύο φανοὺς. Μὲ ὄλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὅποιον ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουσαν ἐνίοτε σφαλῶδες, κ' ἐχώνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυκτα, ὅταν ἐφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἀλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελANIAσμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν.

*

Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί :

— Ποιοὶ εἶστε ; Ποιοὶ εἶστε ;

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφῶν, ὡς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλείτῃ ἐσάθεν τὴν σιδηρὰν πύλην. ἠκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

— Καλοὶ ! καλοὶ ! πατριώταις ! ἀπήντησεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς ποιοὶ εἶστε :

— Πέτε μας τὰ ὀνόματά σας !

— Ἡμεῖς εἶμαστέ... ἤρχισεν ὁ μπάρμπα-Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματός ἐσυμβουλεύετο τὸν παπᾶν.

— Μπα ! αὐτὴ εἶνε ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς.

Καὶ εἶτα ἐντείνας τὴν φωνήν :

— Ἀργύρη ! ἐγὼ εἶμαι !... ἐφώναξε.

— Τόσο καλλίτερα... μὰς ἔβγαλιν κι' ἀπὸ ἔναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

*

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήντησαν τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσῃ τὴ χιόνι ἐπάνω στὸ Στοιβωτό, ὅπου ἐτρέψωσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπηλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθές, ἦτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπικλυθέωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος, δύο αἰγυβοσκοί, ὁ Γιαλῆς ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιωργῆς ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὐρίσκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ὄλον τὸ αἰθόλιον των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλαχοῦ περιεγράφαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ εἰδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκυπος, ὅπου γλαυκὰς καὶ λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικούντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἑνὸς καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλὴς σκο-

πὸς τοῦ Β.ρρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ Καίου καὶ τοῦ Ἀργέστου, ὧν τὸ στάδιον εὐρὸ ἐκτείνεται ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου· μεμονωμένος ὑψιτενὴς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχαν κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη.

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μὲ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον, ἡ ὀλιγορία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ἔκνος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτονται τὸ Κάστρον συγχρότερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης, ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπᾶ Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ καρδία των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄρατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως, τό, «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», κ' ἡ θεὰ τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φ'στάνα τῆς τὴν βρεγμένην κ' ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνήν καὶ τὸ γ'νάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγχι σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπταν ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σωζόμενου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, κ' ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυλον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, κ' ἔθεσαν τὸ πύραυλον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψαται ἄφθονον λίθαινον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ ὡσφράνθη ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ σμῆν ἐὼ δίας.

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην κ' ἐπιβλητικὴν μορφήν, καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτοουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος κ-

θέζεται τὰ Χερουβείμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς ἀνώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίθινος καὶ βλασαμώνει ἡ σμίρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει τό, **Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ!**

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολυκλάδος πολυέλαιος, καὶ ὀλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὅφ' ὄν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρῶν. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὅσιων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἰστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὴ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βρεῖαν περιεφραχταίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικημητῖδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκασιδιῶς βλέπων καὶ κινούμενος· καὶ δρῶν· εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρύπα μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρον Παραβάτην. Πελοιδὸς ὁ παράφρων τυράννος, μὲ τὸ βλέμμα σβύνον, μὲ τὸ στήθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στέριον του τὸν ὀξὺν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μικρὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηπῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθησιὰτῆ εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἁγίας Ἰουλίτης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐζήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἄλλ' ὁ παῖς καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποφελίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσε τὸν τυράννον κατὰ πρόσωπον, κ' ἐκεῖνος ἐξαγριωθείς ἐκρῆμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερὸν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χιθῶδα τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο στεφανομένη ὑπὸ ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον ἴσταντο ἄροητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρισστούμου καὶ τοῦ Διαλόγου, κ' ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἐμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς κατὰ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον, καὶ τὰ τμήματα τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογῆσας. *

Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸσον θάλλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε ἂν καὶ ἦσαν κατὰκοποι, καὶ ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἠσθάνθησαν τὸσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως· εἰς τὸ τέραμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς εὐογε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόποισι. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλῶνονται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνου τυλιγμένοι μετὰ τὰς κἀπαις των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἐξω δὺο πυρσούς, τὸν ἕνα ἐμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῆ βοήθειά τῶν ἔσωθεν καὶ ἐξῶθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων, οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βρῶν χεῖμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δῖο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐσρτῆς, μεθ' ἧ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασιδιά των. (Ἄ! ἐμελλον ἄρα τοῦ Προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀνάγνωσις νυστακτικὴ, καὶ ὡς ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅλως ὡς φορτικόν τι καὶ παρελκόν!), βουκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξάνδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρον ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὧν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψαλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος. Κανέν σχεδὸν κῶλον δὲν ἔλεγεν ὀρθῶς, οὔτε μουσικῶς οὔτε γραμματικῶς. Πότε ἐν καὶ ἡμισυ κῶλον τὰ ἦνον εἰς ἕν, πότε δῖο καὶ ἡμισυ τὰ διήρει εἰς τέσσαρα. Ἄλλὰ προκριτωτέρα ἡ ἀμάθεια τῆς δοκαιοφίας...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός,» τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἁγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους· «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὀδεύει ὁ ἀπτήρ,» καὶ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἄγγελοι ὕμνουσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ,» κ' ἐσεισθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπᾶ Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες, τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι.» καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἦνον εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρει τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

*

Αἴφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἐξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε κ' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κ' ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματά βλεπόντων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔριψεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ῥῆξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναύσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινεὶς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρῦ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους κητῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν απεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φρεορὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα ἐωσὺ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ Ἐμειναν μόνον ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χροῶς του, φορεμέος ἤδη τὰ ἱερά ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸ Κουρούπη εἶχε προσαράξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἄμυδροῦς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μακρυσμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔβλεπον σῶμά τι ἄμυδρῶς κινούμενον, μελανώτερον τῶν βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγαθυνόμεναι ὑπὸ τὰς ἠχοὺς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ῥίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχῶς.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθημεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του, ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὁποῦ ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς

μίαν δὲ ὥραν ἠδύνατο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἐκτοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦπτον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθουρήτου ἐκείνης φιλάνθρωπίας, ἥτις εἶνε οἰονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἰσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξίν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἢ παγερὰ πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των, κ' ἔτορξαν ἐξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἠσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ῥίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

*

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κ' ἐμνημόνευσε τὴν πρώτην ἐκείνην ὄσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες, ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ζυλίνης γεφύρας, μὲ δύο πυρσούς εἰς τὰς χεῖρας.

*

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργά-ἀργά ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξῷ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προῦχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος, εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ,» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθον ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς ὁπῶς ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωσον.

Ἐπὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογήσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττὶ τοῦ καπετὰν Κωσταντῆ τοῦ Ἀημνικραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχύς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημ-

βρινὸν ὄρμον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀλλ' ὁ βορειᾶς τὸν ἐξούρισε, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ προεσύθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακρὰν. Μάτην προσεπάθη· εὐ με ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφρόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιάς, τοῦ μεσαίου λαίμου τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἄμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πῶθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶνε ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ζυλάρμενον μετὰ ματαῖα, προσπαθείας, παρεσβήτη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων, οἱ ἀγωνιῶντες ναυθάται εἶδον ἕξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὁδηροῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσοὺς οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τοαχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσοὺς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ θερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγαυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, οἱ ἀκούσαντες τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Ἐπλησίασαν φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, καὶ ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ῥηγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἦδύνατο νὰ εἶνε μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

*

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάζωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια, ἐνῶ οἱ δύο ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοτσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποιον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἓν καλάθιον μὲ αὐγά καὶ κασκαβάλι τῆς Αἴνου, καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ὑπὸνῆσαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστουγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπόταις, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Δήμνου φιλότιμος καρaboκῆρς ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῆχος ἠλαττώθη πολὺ, καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακοχὴν τοῦ χειμῶνος, ἀπεράσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάριμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἄμμου-

διὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθέλκουσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ ἀμφαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφράν εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Τῇ βοήθειᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάριμπα-Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας τοῦ Λημηίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσανται, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμου τὸ γολεττί, τὸ ὅποιον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιοτίσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ῥυμουλκουμένη, πότε ῥυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

14 Δεκεμβρίου 1891

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἐναρξις τοῦ Θεάτρου τῆς Κομοδίας

Διήλθον ἐπέραν ἀρκετὰ εὐχάριστον κατὰ τὰ ἐγκλίμια τοῦ νέου θεάτρου, τοῦ ἐπικληθέντος τῆς Κομοδίας. Ἐπρόκειτο νὰ διδαχθῶσι τρεῖς κωμῳδίαί καὶ ν' ἀπαγγελθῶσιν ὑπὸ τῶν ἠθοποιῶν ποιήματα γνωστῶν παρ' ἡμῖν ποιητῶν. Τὸ πρόγραμμα αὐτὸ καθεαυτὸ ἡ κωμῳδία εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ προτιμώμενον ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινῶν θέαμα, — τὸ ἐπαξίως δημοφιλὲς ὄνομα τοῦ κ. Παντοπούλου, τοῦ ἐτέρου τῶν θιαστροῦν, καὶ τὸ παρθενικὸν θέλητρον τῆς πρώτης ἐπέρας ἰδρύματος νέου ἀρκετὰ ὑπὸ τοῦ τύπου διαφημισθέντος, συνεκάλεσαν ἀκροατήριον πολυπληθὲς καὶ ἐκλεκτότατον. Ὁ κόσμος μετὰ δυσκολίας ἐκυκλοφόρει διὰ τῶν στενῶν διόδων ἐπάνω καὶ κάτω. Τὸ θέατρον ἦτο κατάμεστον, ἡ πλατεία, τὰ θεωρεῖα, ὁ ἐξώστης, τὸ ὑπερῶν. Ἀνέπνεα τὴν ἀτμόσφαιραν βεβαρυμένην ἀκόμη ἐκ τῆς ὀσμῆς τῶν ἐλαιοχρωμάτων καὶ περιέφερα ἔδω καὶ ἐκεῖ τὰ βλέμματα περιμένον. Ὁ κόσμος ἐπίσης μ' ἐμιμῆτο ἢ ἐγὼ ἐμιμούμην τὸν κόσμον· ἐβλεπόμεθα καὶ ἐσχολιάζομεν.

Μικρὸς ὁ χώρος, ἀλλὰ κομψός, εὐχρως, φωτεινός. Ἀπὸ τὴν θέσιν του δὲν ἔνοσε κανεὶς τὰς ἐλλείψεις τῆς κυκλοφορίας, οὔτε τὰς ἐλαχίστας τῆς ἀκουστικῆς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραστάσεως. Φιλόκαλος καὶ ἰδιόρρυθμος εἶνε ἡ διακόσμις. Νομίζει κανεὶς ὅτι εὐρίσκειται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Παγῶδας, τῆς ἐξωγραφημένης ἐπὶ τῆς αὐλαίας. Φοίνικες καὶ ἄλλα φυτὰ ἐξωτικά, στρουθοκάμηλοι καὶ ἐλέφαντες, οὐρανὸς κυανὸς ἀνοιχτός, διαφαίνονται πανταχοῦ μετὰ τῶν χρυσοῦν πλασιῶν καὶ τῶν ὅλων ἀνατολικῶν καμπυλωμάτων. Τί γλυκὺ καὶ καλλιτεχνικὸν καταφύγιον διὰ τὴν πτωχὴν ἑλληνικὴν τέχνην τὴν